

Επενδύσεις και προτεραιότητες στον ενεργειακό τομέα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη

Του κ. **Πλούταρχου ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ**,
Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων

Στην ομιλία μου¹ θα αναφερθώ κυρίως σε τρία θέματα: (i) ποιες είναι οι ανάγκες για επενδύσεις στον τομέα της ενέργειας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, (ii) κατά πόσο υποστηρίζονται επαρκώς από τις κυβερνήσεις, και (iii) κατά πόσο ο ιδιωτικός τομέας είναι πρόθυμος να χρηματοδοτήσει τις επενδύσεις αυτές.

Η ανάγκη περιφερειακής ολοκλήρωσης

Αλλά προηγουμένως, θα ήθελα να εξηγήσω γιατί η ενέργεια στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (ΝΑΕ) προσελκύει όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον στις μέρες μας. Πρώτον, διότι ύστερα από μία μακρά φάση αναταραχών η περιοχή εισήλθε επιτέλους σε μία περίοδο ισχυρής οικονομικής ανάπτυξης και επενδυτικών ευκαιριών. Συνολικά, οι οικονομίες της περιοχής γνώρισαν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης (γύρω στο 5% κατά μέσον όρο) την περίοδο 2004-2008, πριν από την τρέχουσα παγκόσμια οικονομική ύφεση. Δεύτερον, διότι οι χώρες της περιοχής διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους σε όρους μεγέθους, πλούτου και ανάπτυξης, και πολιτικής σταθερότητας. Μερικές χώρες ακόμη προσπαθούν να σταθεροποιήσουν την πολιτική τους κατάσταση και την ασφάλειά τους σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, και να αποκαταστήσουν φιλικές σχέσεις με τους γείτονές τους μετά τους πολέμους. Συνεπώς, η περιφερειακή αγορά ενέργειας που έχει αρχίσει να δημιουργείται στη ΝΑΕ θεωρείται ως μεγάλη ευκαιρία για σημαντική ενίσχυση τόσο της πολιτικής σταθερότητας και ολοκλήρωσης της περιοχής, όσο και της οικονομικής ανάπτυξής της.

Το ενεργειακό τοπίο της ΝΑΕ

Επενδυτικές ανάγκες

Όσον αφορά τις επενδυτικές ανάγκες στον ενεργειακό τομέα στην περιοχή, είναι σαφές ότι ύστερα από χρόνια ελλειπούς συντήρησης και ανεπαρκών επενδύσεων, οι προσπάθειες που απαιτούνται είναι πολύ σημαντικές. Οι περισσότερες ενεργειακές υποδομές χρονολογούνται από τις δεκαετίες του '60 και του '70, και για τον εκσυγχρονισμό τους

1. Εισήγηση. Διεθνής διάσκεψη της ΕΤΕπ, 5 Μαρτίου 2010.

απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις. Επιπλέον, χρειάζονται επειγόντως επενδύσεις για τη δημιουργία νέων μονάδων παραγωγής, ώστε να καλυφθεί η αυξανόμενη ζήτηση, και για τη βελτίωση των δικτύων μεταφοράς και διανομής και των περιφερειακών διασυνδέσεων, ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο διαρκώς μεγαλύτερης εξάρτησης της περιοχής από τις εισαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας ή και ενεργειακών ελλείψεων.

Η περιοχή εξαρτάται σήμερα από τις εισαγωγές ενέργειας, και κυρίως πετρελαίου και φυσικού αερίου. Και η εξάρτηση αυτή αυξάνεται με την οικονομική ανάπτυξη. Οι περισσότερες από τις χώρες της περιοχής εισάγουν ηλεκτρική ενέργεια, και μόνο μερικές έχουν τη δυνατότητα να εξάγουν. Η έλλειψη επαρκών διασυνδέσεων με τις χώρες που έχουν πλεόνασμα παραγωγής, σε συνδυασμό με τους αδιαφανείς κανόνες της αγοράς που διέπουν τη χρήση των διαθέσιμων διασυνδέσεων, έχει περιορίσει τις ανταλλαγές και έχει οδηγήσει σε υψηλές τιμές για τις διασυνοριακές εξαγωγές ενέργειας τα τελευταία δύο χρόνια.

Θα ήθελα να επιμείνω στο ότι η έλλειψη ενός αξιόπιστου συστήματος παροχής ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί σοβαρό εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη και τις επενδύσεις στην περιοχή.

Κατανομή των ανθρακικών και λιγνιτικών σταθμών κατά ηλικία

Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, το 2007 οι ανάγκες για επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα στην περιοχή ανέρχονταν σε τουλάχιστον 35 δις. ευρώ. Στις αναγκαίες επεμβάσεις περιλαμβάνονταν η αποκατάσταση υφιστάμενων μονάδων παραγωγής ώστε να παραμείνουν λειτουργικές και αξιόπιστες, η λήψη μέτρων για τη συμμόρφωση προς τις περιβαλλοντικές οδηγίες της ΕΕ, η δημιουργία νέων μονάδων παραγωγής, καθώς και η κατασκευή νέων δικτύων μεταφοράς, διασύνδεσης και διανομής και η ενίσχυση των υπαρχόντων.

Θα ήθελα να κάνω ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τις εκτιμήσεις αυτές. Πρώτον, οι εκτιμήσεις αυτές αφορούν το σύνολο της περιοχής. Αυτό σημαίνει ότι εάν η ανασυγκρότηση γινόταν από κάθε χώρα χωριστά, το κόστος θα ήταν πολύ υψηλότερο. Δεύτερον, οι εκτιμήσεις αυτές βασίζονται στην υπόθεση ότι ο τοπικός λιγνίτης θα είναι το καύσιμο που θα παίξει τον σημαντικότερο ρόλο στην αύξηση του δυναμικού παραγωγής. Δεν λαμβάνουν όμως πλήρως υπόψη το μελλοντικό κόστος των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Εάν συνυπολογιστεί το κόστος αυτό, τότε ανοίγει η συζήτηση σχετικά με τον ρόλο του αερίου στη ΝΑΕ και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αξιοποιηθεί το τεράστιο δυναμικό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που διαθέτει η περιοχή.

Περιφερειακός χάρτης αερίου

Η περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης μπορεί, λόγω της στρατηγικής θέσης της, να παίξει σημαντικό ρόλο όσον αφορά τα διευρωπαϊκά δίκτυα αερίου, συμπεριλαμβανομένων των νέων οδών εφοδιασμού από τη λεκάνη της Κασπίας θάλασσας και τη Μέση Ανατολή. Υπάρχουν πολλά φιλόδοξα έργα όπως φαίνονται και στον χάρτη.

Ένας διάδρομος αερίου θα επέτρεπε να μειωθούν σημαντικά οι ανησυχίες σχετικά με τον εφοδιασμό, και θα πρόσφερε επίσης τη δυνατότητα διακλαδώσεων, ώστε να αυξηθεί ο εφοδιασμός των χωρών της ΝΑΕ και, κυρίως, να καταστεί η περιοχή ένας σημαντικός κόμβος αερίου για την ηπειρωτική Ευρώπη.

Ανεκμετάλλευστο δυναμικό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Όπως όμως είπα προηγουμένως, ο καθορισμός του ρόλου του αερίου δεν είναι το μόνο θέμα. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορούν επίσης να συμβάλουν σημαντικά στην ενεργειακή αιεφορία και στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού της περιοχής. Φυσικά, δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός ότι σήμερα η ανάπτυξη πολλών πηγών ανανεώσιμης ενέργειας εξαρτάται από τα κίνητρα που παρέχουν οι κυβερνήσεις με στόχο τη μείωση του κόστους και των κινδύνων για τους επενδυτές (π.χ. προσφορά εγγυημένων αγορών μέσω υποχρεώσεων ποσοτώσεων και εγγυημένων τιμών πώλησης της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας). Είναι κατανοητό ότι τα πολυδάπανα αυτά πλαίσια στήριξης μπορεί να μην αποτελούν προτεραιότητα για τις περισσότερες από τις χώρες της περιοχής, οι οποίες αγωνίζονται για να διευρύνουν την πρόσβαση του πληθυσμού σε ηλεκτρική ενέργεια και να επιλύσουν τα προβλήματα αξιοπιστίας των συστημάτων τους. Είναι όμως επίσης γεγονός, ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με την ανταγωνιστικότερη σχέση κόστους-απόδοσης, όπως π.χ. η αιολική ενέργεια, μπορούν να βασιστούν αποκλειστικά στην έμμεση στήριξη που τους παρέχεται μέσω των χρηματοδοτήσεων για τη μείωση των εκπομπών άνθρακα. Αλλά ακόμη και οι τεχνολογίες ηλιακής ενέργειας προσφέρουν σημαντικές δυνατότητες για ορισμένες περιοχές.

Συνεπώς, πρόκειται για στρατηγική επιλογή, στην οποία πρέπει να δοθεί απάντηση.

Ο ρόλος των κυβερνήσεων

Οι κυβερνήσεις των χωρών της ΝΑΕ λαμβάνουν αποφασιστικά μέτρα για την προώθηση της ενεργειακής ολοκλήρωσης της περιοχής,

Ωστόσο, μολονότι η πρόοδος που έχει σημειωθεί μέχρι στιγμής είναι αξιέπαινη, η αντιμετώπιση των προκλήσεων που συνδέονται με την απελευθέρωση και το άνοιγμα των αγορών αποδεικνύεται δύσκολη, και η διαδικασία διαρκεί πολύ περισσότερο από ό,τι είχε αρχικά προβλεφθεί.

Πρόοδος των μεταρρυθμίσεων στον ενεργειακό τομέα στη ΝΑΕ

Στις περισσότερες από τις χώρες της περιοχής εξακολουθεί να υπάρχει μία κυρίαρχη μονάδα παραγωγής, που ανήκει στο Δημόσιο. Με εξαίρεση τη Ρουμανία, σχεδόν όλες οι εθνικές αγορές της περιοχής βρίσκονται πολύ κοντά σε μια κατάσταση μονοπωλίου. Η μεταφορά και η διανομή επίσης κυριαρχούνται συνήθως από μία εταιρία, αν και έχουν αρχίσει να εμφανίζονται όλο και περισσότεροι μικρότεροι διανομείς. Επιπλέον, η διατήρηση ρυθμιζόμενων τιμών παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες είναι σημαντικά κατώτερες από τα επίπεδα των τιμών της αγοράς, καθώς και οι επιδοτήσεις και οι διάφορες μορφές κρατικής στήριξης για την προστασία των νοικοκυριών, καθιστούν τις απαιτούμενες επενδύσεις στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας στη ΝΑΕ μη βιώσιμες από οικονομική άποψη. Και δεδομένου ότι οι περισσότεροι καταναλωτές πληρώνουν επιδοτούμενα τέλη, δεν έχουν πολλά κίνητρα για να ασκήσουν το δικαίωμά τους να επιλέξουν ή να αλλάξουν εταιρία παροχής υπηρεσιών. Αυτό είναι σημαντικό εμπόδιο στο άνοιγμα της αγοράς. Γενικά, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, οι δραστηριότητες παροχής και διανομής δεν είναι διαχωρισμένες. Επιπλέον, οι εθνικές κανονιστικές αρχές δεν έχουν όλες ε-

γκρίνει τέλη μεταφοράς και διανομής που δεν εισάγουν διακρίσεις, και ακόμη συχνότερα, τα τέλη αυτά δεν τα διαχειρίζονται υπεύθυνοι φορείς, με διαφανή και ορθό τρόπο.

Ως εκ τούτου, για την ασφαλή συμμετοχή στρατηγικών επενδυτών και την ασφαλή εισροή χρηματοδοτήσεων, απαραίτητες προϋποθέσεις είναι η τιμολογιακή αναπροσαρμογή και οι περαιτέρω κανονιστικές μεταρρυθμίσεις, ώστε να διασφαλιστεί ότι οι νεοεισερχόμενοι στη αγορά θα τυγχάνουν ίσης και δίκαιης μεταχείρισης όσον αφορά τις δυνατότητες παραγωγής ή εμπορίας.

Έχω επίγνωση του ότι η μεταρρύθμιση του ενεργειακού τομέα στις περισσότερες χώρες της ΝΑΕ είναι μέρος ευρύτερων μεταρρυθμίσεων, και ότι προκλήσεις που υπάρχουν δεν πρέπει να υποεκτιμώνται. Η μεταρρύθμιση αυτή πρέπει να προστατευθεί από ισχυρούς και διαφανείς δημοκρατικούς θεσμούς και από επαρκείς μεταρρυθμίσεις στην υπόλοιπη οικονομία, που θα στηρίξουν την πρόοδο στον ενεργειακό τομέα.

Ο ιδιωτικός τομέας

Τώρα, όσον αφορά το κατά πόσο ο ιδιωτικός τομέας είναι πρόθυμος να χρηματοδοτήσει τις αναγκαίες επενδύσεις. Είναι γεγονός ότι η κλίμακα των ιδιωτικών επενδύσεων που απαιτούνται για την αποκατάσταση του υπάρχοντος δυναμικού και τη δημιουργία νέου είναι τεράστια, αλλά ο ιδιωτικός τομέας θα τα καταφέρει εάν η απόδοση σε σχέση με τους κινδύνους είναι επαρκής. Και οι εκτιμώμενοι κίνδυνοι είναι άμεσα συναρτημένοι με την ανάπτυξη ικανών και αξιόπιστων θεσμικών φορέων και ισχυρών νομικών και κανονιστικών πλαισίων.

Η ολοκλήρωση των ενεργειακών συστημάτων σε περιφερειακό επίπεδο προσφέρει ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματα σε σχέση με την εναλλακτική προσέγγιση της παρέμβασης σε επίπεδο μεμονωμένων αγορών. Το πρώτο πλεονέκτημα είναι η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού. Η ανάπτυξη διαφόρων πηγών και τεχνολογιών παραγωγής στο σύνολο της περιοχής θα εξασφαλίσει μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στις εξωτερικές κρίσεις και δυνητικά οφέλη από τις ανταλλαγές, καθώς θα παρέχει τη δυνατότητα χρησιμοποίησης της φθηνότερης διαθέσιμης μονάδας για κάθε περίοδο, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχουν επαρκείς διασυνδέσεις. Είναι αναμφισβήτητο ότι η περιοχή της ΝΑΕ έχει αυτές τις δυνατότητες, λόγω της ποικιλίας των πηγών παραγωγής που διαθέτει. Ομοίως, ο κεντρικός συντονισμός της παροχής στο σύνολο μιας περιφέρειας όπου οι περίοδοι αιχμής δεν συμπίπτουν, απαιτεί κατά μέσον όρο χαμηλότερα περιθώρια αποθεμάτων από αυτά που απαιτούνται σε συνθήκες λειτουργίας σε εθνικό επίπεδο, με αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους της ηλεκτρικής ενέργειας στο σύνολο της περιφέρειας.

Δεύτερον, οι περιφερειακές αγορές ευνοούν κατά κανόνα τη διαμόρφωση ανταγωνιστικών και βασιζόμενων στο κόστος τιμών, διότι περιορίζουν τη συγκέντρωση της αγοράς από την οποία επωφελοούνται οι εθνικοί κατεστημένοι φορείς στις μικρές αγορές.

Τρίτον, μία περιφερειακή αγορά συμβάλλει στην περιβαλλοντική αειφορία. Είναι ευκολότερο να επιτευχθεί καλύτερο μίγμα καυσίμων σε μία μεγάλη περιοχή, παρά σε μία μικρή. Παραδείγματος χάρη, οι περιοχές που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την παραγωγή ενέργειας με βάση τον άνθρακα, θα μπορούσαν να εισάγουν ενέργεια από κράτη που διαθέτουν πλεονάσματα παραγόμενα από ανανεώσιμες πηγές και να προσφέρουν

από μέρους τους εφεδρικό δυναμικό, περιορίζοντας έτσι τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Και πάλι, προϋπόθεση είναι η ύπαρξη επαρκών δικτύων μεταφοράς.

Τέλος, μία περιφερειακή προσέγγιση μπορεί να ενισχύσει τη διαφάνεια και την αξιοπιστία της αγοράς.

Συνεπώς, οι οικονομικές βάσεις της περιφερειακής ολοκλήρωσης είναι σαφείς και υγιείς, και επιτρέψτε μου να επιμείνω ακόμη μία φορά ότι η ενέργεια είναι καίριας σημασίας για τη μελλοντική ανάπτυξη της περιοχής και η περιφερειακή ολοκλήρωση φαίνεται να είναι ο σωστός δρόμος. Και είμαι βέβαιος ότι οι περισσότεροι από τους επενδυτές που παρευρίσκονται σε αυτή τη συνάντηση, ανυπομονούν να δουν πρόοδο προς την κατεύθυνση αυτή. Μία γρήγορη ματιά στους τίτλους του εξειδικευμένου τύπου αφήνει να φανεί η προθυμία και ο δυναμισμός των επενδυτών για επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα στη ΝΑΕ.

Συμπεράσματα

Ωστόσο, απαιτείται ακόμη μεγαλύτερη συνοχή και πολιτική αποφασιστικότητα, διότι σήμερα δεν δίδεται ακόμη επαρκής ώθηση στην προσπάθεια αυτή. Όπως ήδη τόνισα, ένα από τα καθοριστικά στοιχεία για την προώθηση αυτής της περιφερειακής ολοκλήρωσης είναι μία σαφής ενεργειακή πολιτική σε περιφερειακό επίπεδο, ώστε να καθοριστεί ο ρόλος του αερίου, ο ρόλος των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της εξοικονόμησης ενέργειας κ.λπ. Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι οι αποφάσεις που θα ληφθούν σήμερα για την ενέργεια θα υλοποιηθούν τα επόμενα 30, 40 ή και 50 χρόνια. Συνεπώς, είναι καιρός να προβούμε σε κρίσιμες στρατηγικές επιλογές. Είναι απαραίτητο να καθοριστεί μία μακροπρόθεσμη στρατηγική. Μόνο έτσι θα μπορέσει η περιοχή να αξιοποιήσει τις πηγές ενέργειας που διαθέτει και τη στρατηγική γεωγραφική της θέση, και να πραγματοποιήσει τις απαραίτητες επενδύσεις.

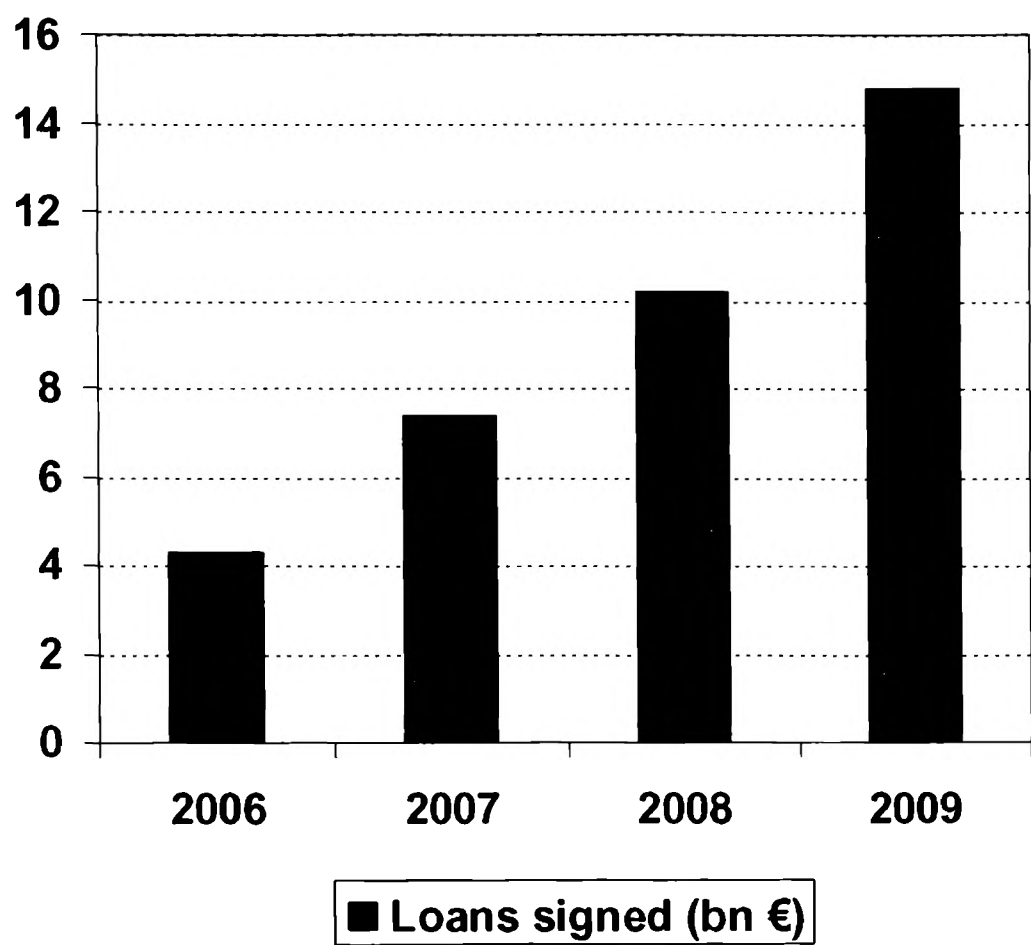
Χρειάζεται μία νέα πολιτική ώθηση, για να αξιοποιήσουμε ό,τι έχουμε επιτύχει έως σήμερα. Θα ήθελα να συγχαρώ τις κυβερνήσεις των χωρών της ΝΑΕ για την πρόοδο που έχει σημειωθεί, αλλά και να τις παροτρύνω να αναλάβουν δυναμική δράση για να επιταχύνουν την οικοδόμηση ενός κοινού ενεργειακού μέλλοντος.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων είναι πρόθυμη να προσφέρει τη συμβολή της, από κοινού με τα άλλα όργανα της ΕΕ. Η ΕΤΕπ είναι παρούσα στην περιοχή της ΝΑΕ από τη δεκαετία του 1970, με χορηγήσεις συνολικού ύψους σχεδόν 18 δισ. ευρώ, και συμβάλλει όλο και περισσότερο στη χρηματοδότηση του ενεργειακού τομέα. Συνεπώς, είμαστε πρόθυμοι να καταστήσουμε εταίροι σας για την προώθηση της ενεργειακής ολοκλήρωσης της περιοχής.

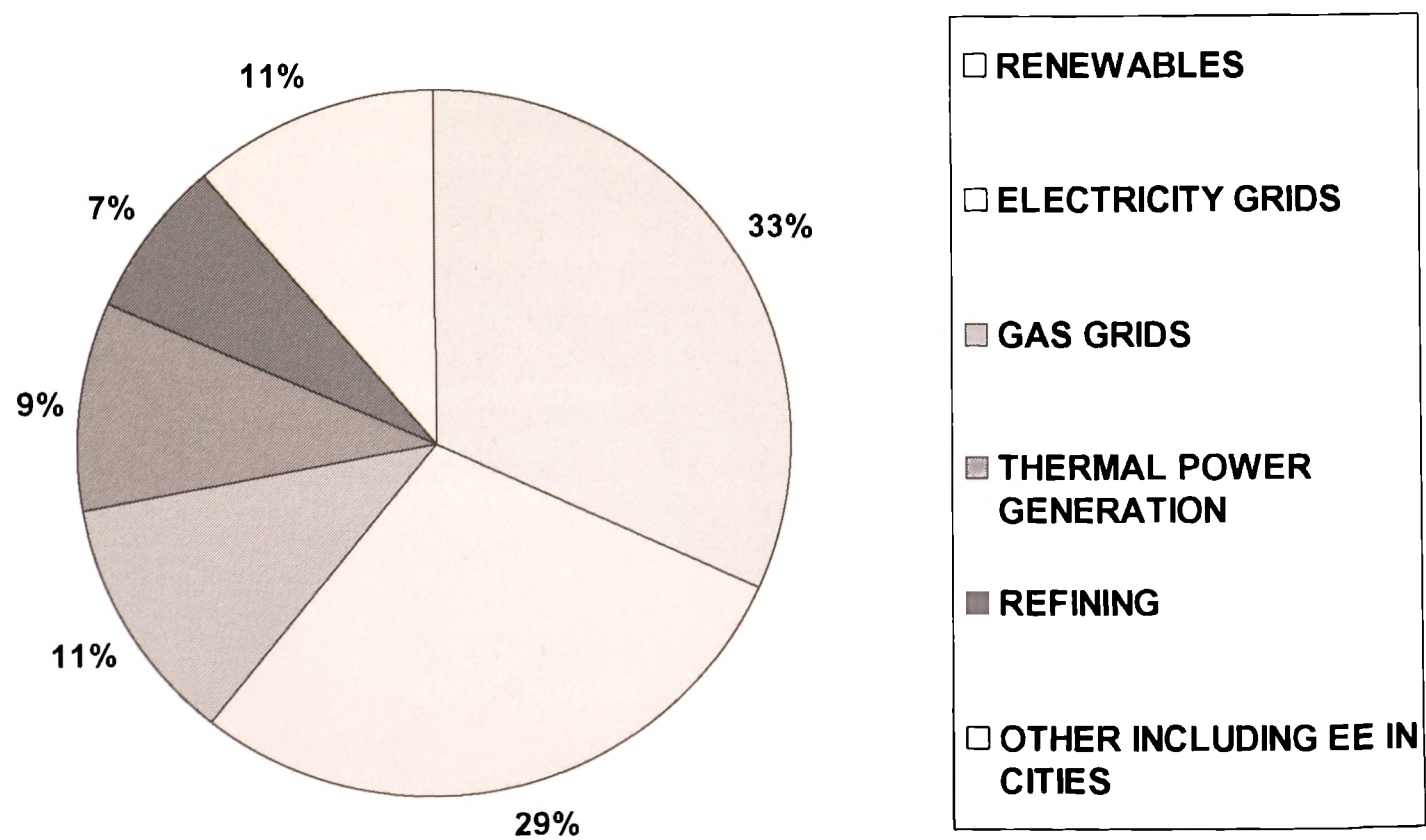
The EIB energy strategy

- Five priority lending areas
 - Renewable energy;
 - Energy efficiency;
 - Diversification and security of internal supply (including TEN-E);
 - Research, Development and Innovation in Energy;
 - External energy security and economic development (outside EU)

EIB Lending to Energy (2006-2009)

2009 EIB Energy Lending = 14.8 bn EUR

**Constantinos GE.
ATHANASSOPOULOS**
Professor at Panteion University
of Social and Political Sciences,
Univ. of Athens, (Vis. Prof.),
Lawyer,
Ex Ch.L.U.L.
Bruxelles, Ex Int. I.I.A.P. Paris

**Κωνσταντίνος ΓΕ.
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ**
Καθηγητής Παντείου Πανεπ.
Κοιν. και Πολ. Επιστημ.,
Πανεπ. Αθηνών (Επισκ.),
Δικηγόρος,
Ex Ch.L.U.L., Bruxelles,
Ex Int. I.I.A.P., Paris

EUROPEAN UNION LAW

**Basic terms and
delimitations
Union's Philosophy
Arrangements regarding
European Union
Enlargement
and Integration
Relations between European
Union Law and National Law
European Union's policies**

**Vol. A'
New edition**

**Contribution:
Dr Vas. DELITHEOU
Dr Helen KAVVADIA**

2008, Athens

ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

**Βασικές έννοιες και
οριοθετήσεις
Φιλοσοφία της Ένωσης
Ρυθμίσεις περί
Ευρωπαϊκής Ένωσης
Διεύρυνση και εμβάθυνση
Σχέσεις Δικαίου
Ευρωπαϊκής Ένωσης
και Εθνικού Δικαίου
Οι επί μέρους Πολιτικές**

**Τόμος Α'
Νέα έκδοση**

**Επιστημονική συμβολή:
Δρ Βασ. ΔΕΛΗΘΕΟΥ
Dr Helen KAVVADIA**

Αθήναι, 2008